

BRUDDRÄKT FRÅN INGELSTADS HÄRAD.

ÖSTERLENS MUSEUM.

OBSERVERA HUR DE OLIKA DRÄKT-
DETAJLERNÄ MONTERAS :

BRUDBÄLTET, BRUDUSTERNA, SILKESCHALEN,
KJORTELSPÄNNET OCH TRÖJANS SILVER.

BRUDDRÄKT FRÅN INGELSTADS HÄRAD.
SIMRISHAMN.

ÖSTERLENS MUSEUM.

OBSERVERA HUR DE OLIKA DRÄKT -
DETALJERNA MONTERAS :
BRUDBÄLTET, BRUDLUSTERNA OCH
TRÖJANS SILVER.

Ingelstad härads dräkt till vänster från 1835, till höger från 1935, nytillverkad av Ingrid Andersson.

NÅGRA REFLEKTIONER KRING DE SKÅNSKA FOLKDRÄKTERNA.

En artikel för Skånes Hembygds Förbundsbok 1939, författad av Ingrid Andersson.

Ett ordspråk säger: "kärt barn har många namn", och detta kan förvisso tillämpas på de skånska folkdräkterna. De gå under en mängd skilda benämningar såsom nationaldräkt, häradsdräkt, hembygdsdräkt, folkdräkt, bygdedräkt, allmogedräkt, gammeldagsdräkt, bonddräkt, landskapsdräkt - och kanske flera.

Av dessa benämningar har jag funnit, att nationaldräkt mest användes av allmänheten. Vad de gamla, som en gång burit dessa dräkter, säga härom, fick jag veta av en gammal gumma, som besökte en av mina dräktutställningar. Hon hade i sin ungdom själv burit en folkdräkt och såg nu med undran och nyfikenhet på de nysydda dräkterna. Tillfrågad vad hon tyckte om dem, kom svaret: "ha, de e ju inte så galna, men haffor kallen i disse för nationaldräkt, did väju klé som en vä klädd i".

Ja, det var ju kläder, som allmogen en gång varit klädd i och dräkter och dräktdelar från 1830 - 1860-talet finnas bevarade på våra muséer eller i privat ägo. Man finner där bröllops-, högtids-, vardags-, kyrko-, och sorgdräkt och därtill rike- och fattigmansdräkter. Många finnas kvar i fullständigt skick, andra sammansatta av delar hämtade från skilda orter. Dessa dräkter och dräktdelar har varit det åskådningsmaterial, efter vilket jag förfärdigat folkdräkter till den yngre generationen.

Benämningen häradsdräkt ha vi skåningar gärna hållit på, men nu kommer senaste dräktforskningen och säger, att dräkten ej hade bestämda häradsgränser och däri instämmer jag gärna. Jag håller före, att man kan urskilja 4 bestämda områden med för dessa typiska dräkter, nämligen: sydöstra, sydvästra, norra och mellersta Skåne. Dessa områdens dräkter ha många gemensamma drag, men detaljer finnas, som äro lokalt begränsade, t.ex. förklädets mönster, broderier, hålsömmar, klutbindningar m.m. Vissa detaljer äro också begränsade till ett visst härad, varför benämningen häradsdräkt kan anses ha ett visst fog för sig.

Vad som bidragit till likheten i de olika områdenas dräkter överlämnar jag åt vetenskapen att utforska. Det kan ju tänkas, att de gemensamma tingshusen, marknadsplatserna etc., som voro samlingsplatser för kringliggande bygders befolkning, förmedlat spridningen av vissa mönster eller andra detaljer. Jag vill här beskriva några typiska plagg av kvinnodräkterna inom sydöstra Skåne: Ingelstads, Herrestads, Ljunits, och södra Järrestads härader. Skinnkjolen, som i dessa härader blivit väl bevarad, var en kjol av röd vadmal, vars övre utgjordes av rött skinn. Kjolen var fodrad med grovt linne och var tätt veckad eller på de gamlas

språk "lagd i fåler". Livstycket, fäst i kjolen, var av brokigt tyg, monterat med gröna eller blå sidenband med silkesbroderier.

Särken, vars övre del kallades "opplöde", hade hög kra-ge och var rikt utsydd i hålsöm. Lockakluten, som bars av den gifta kvinnan, var ett fyrkantigt stycke vitt tyg, som bands över en stomme s.k. "lock" och var försedd med två breda band baktill, vilka voro rikt utsydda i hålsöm och minterade med knypplade spetsar. Den unga flickan bar "locken", pyntad med band, som huvudbonad.

Förklädena, på vilka kvinnorna lade ned stor omsorg och konstskicklighet, vävdes på röd, blå eller vit botten med rosenängs eller junkabältesränder av rött, gult, grönt samt svart och vitt flamgarn. Vita linneförkläden med bred fäll, tillsydd med hålsöm, användes till högtidsbruk. Ett konstvävt band, 5 cm brett och 3 meter långt samt avslutat med stora tofsar, knöts runt midjan.

Denna dräkt kom för de yngres del ur bruk på 1860-talet medan den av äldre bibehölls in på 1870-80-talet. De sålunda omoderna dräkterna lades "till kistes" eller vandrade under årens lopp till museerna där de mottogs med öppna armar. Men vad som då förbisågs och som gjort oss frågande i dräktforskningen var dräktens verkliga ursprungsort. Denna efterforskades ej tillräckligt noga. Genom arv, giftermål etc. hade många dräkter kommit bort från sin ursprungliga hemort och så blivit sålda eller skänkta till muséet, där de blott erhöles den senaste ortbestämningen. Detta var högst beklagligt men lätt förståeligt, enär dräkterna vid denna tid voro värdelösa som klädesplagg, och tanken på att de i en framtid skulle komma att på nytt tagas i bruk och in i detalj utforskas alltför fantastisk.

Många av de "till kistes" lagda dräkterna ha blivit framtagna och burna av fädernas barn och barnbarn. Men att kläda sig i den gamla dräkten som den är, i oförändrat skick, därtill behövs både mod och styrka: mod till att taga ett plagg på sig, som inte alls passar till figuren, och styrka till att bära 3 å 4 kilo i vikt, vilket en gammal dräkt kan väga.

De, som en gång använt dessa dräkter, voro kroppsarbetande människor med breda ryggar och inskjunket bröst. - Nutidens människor äro gymnastiserade och ha god hållning. Folkdräkten användes nu mest som festdräkt i varma salar och i sommartid, då det tunga materialet ej behövs. Därför har en ändring av dräkten måst göras, anpassad efter nutida för-

hållanden, men dock med bibehållandet av det gamla snittet, färgerna, väv- och broderimönsterna. Med dessa förändringar har dräkten blivit klädsam och lätt att bära, och jag anser, att vi i detta som i så mycket annat, endast ha att följa med i utvecklingen och söka den bästa möjliga anpassning efter nutiden. Vi behöva för den skull ej spolia de egentliga värdena i våra gamla folkdräkter.

Denna förändring har också så småningom burit sig fram, trots de svårigheter av skilda slag, som den haft att kämpa med. På 1880-talet, vid hemslöjdsrörelsens genombrott, vaknade ju intresset för dessa dräkter. Det var damer från societén, som då önskade kläda sig i dessa dräkter. Men att placera vadmal skjolar och hemvävda förkläden på dem, rönste starkt motstånd. Dräkten måste sys av samma fabriksvävda material, som de vore vanda vid. Och så utarbetades en "Skånedräkt" med rött tunt tyg till kjöl, en lös väst av brokigt siden eller band, förkläde, vävt av silkeglansgarn, blus och klut av vit moll, den senare bunden på en rund karm med rosett framtill. Denna dräkt existerade i många år och var i folkmedvetandet den enda skånska folkdräkten.

Så kom inventeringen 1912 - 1913 av de gamla dräkterna och "häradståget" på Baltiska utställningen 1914. Detta hade något att lära allmänheten, och med detsamma blev det efterfrågan på de olika häradernas dräktmodeller, och de hemvävda kjolarna och ylleförklädena kommo åter till heders och intresset för att skaffa sig nya eller iordningställa de gamla blev större för varje år och inom alla samhällslager. Men, som jag förut nämnt, en förändring av dräkten måste göras, och jag vill här beskriva, huru vi sy en "Ingelstadsdräkt" av år 1938 (Fig. 1).

Från kjolen borttages skinnet (detta var ju blott till för värmens skull) och ersättes helt med röd vadmal, som lägges i täta veck eller på nutida språk gouffereras. Livstycket - av brokigt tyg - göres längre, 40 cm från axeln till midja (det gamla mätte 25 cm), och monteras med gröna eller blå sidenband och förses med samma silkesbroderier, som det gamla. Av särken tages nederdelen ifrån och "opplöden" sys som blus med samma skärning som denna och förses med hålsöm. Den gamla kluten, som från ena vingspetsen till den andra mäter 105 cm och har 65 cm långa och 27 cm breda band, vilka bindas så, att det mellan vingspetsarna blott blir 65 cm. I stället för de breda hålsömmar, som finnas på mången gammal klut och som nu äro för dyrbara att anskaffa pyntas banden med knypplade kantspetsar.

Förklädena vävas i samma mönster och färger som de gamla. De göras 1 meter vida, medan de gamla voro 1,5 till 2 meter vida.

Ovan beskrivna dräkt från år 1938 väger 1,5 kilo. En gammal dräkt med samma plagg väger 3 å 4 kilo. Fig. 2-3 visa en "Ingelstadsdräkt" från år 1835 och en från år 1935 samt en gammal oupptagen klut från år 1835 och en nybunden klut från år 1935. De nytillverkade skånska folkdräkterna se vi nu ofta omkring oss vid olika tillfällen. Svenska ungdomsringen för bygdekultur, skånska folkdanslag, som äro mycket verksamma, äro alltid iklädda sina folkdräkter. Många av landsbygdens ungdomsföreningar och kyrkliga ungdomsföreningar skaffa sig också dessa dräkter, och i det senare fallet är det ofta prästfrun, som är föregångerska. För övrigt ser man sommartid dessa dräkter ute i det gröna både som arbetsdräkt och festdräkt.

Skåningarna i förskingringen, både inom och utomlands, använda med förkärlek sina folkdräkter och de äro mycket uppskattade på sångarfärder. Efter sångarmötet 1925 i Stockholm, där många av deltagarna buro sina landskapsdräkter, yttrade en manlig deltagare till mig: "Om damerna visste, vilken charm där låg över dem i folkdräkt, så använde de dem oftare". Och nu på senaste sångarmötet i Stockholm sommaren 1935 skrev Kurt Atterberg i en Stockholmstidning:

"Annars var det påtagligt, att det var de klädsamma nationaldräkterna från de olika landsbygderna, som applåderades mest". Det ger något att tänka på. Och säkert är, att lämpligare lösning av frågan om kördamernas klädsel än folkdräkten torde ej kunna tänkas. Och kommer man och representerar hembygden, så är dennas folkdräkt på sin plats, om man skulle önska, att den vore obligatorisk.

SKÅNE

Ingelstads härad

Skinnklocka med initialer: E.S.D. 1842

Fotograferad fram- och bakifrån.

Delar av dräkt som tillhör:

Ingrid Nilsson, Mellanvången, Sjöbo

Skåne

Valleberga

Engelstadshärad

Grundskola.

SKÅNE

INGELSTADS HÄRAD

FESTDRÄKT MED HUVUD-
BONAD FÖR FLICKA.

INGELSTADS H:D
SKÅNE

FESTDRÄKT FÖR HUSTRU.

INGELSTADS HÄRAD I SKÅNE

FÖRNING OCH GILLE

I INGELSTADS HÄRAD KUNDE EN BRÖLLOPSFÖRNING BESTÅ AV FÖLJANDE: "EN FJÄRDING ÖL", EN SÅ KALLAD "GILLESKORG" MED SEX FINA "BRÖKAGER", EN "GÅSASIA", ETT "LAMMALÅR", ETT STYCKE FLÄSK, "FLÄSCHABÖSTE" SALTAT, VÄGANDE 8 A 10 SKÅLPUND, TVÅ SLAKTADE OCH PLOCKADE HÖNS, EN SÅ KALLAD "SMÖROST" MED ETT TOPPFÖRMIGT SMÖRSTYCKE, UT-PRINGLAT MED EN SKED, 2 SKÅLPUND RISGRYN OCH ETT STOP BRÄNNVIN".
CITAT UR BRUZELIUS, ALLMOGELIVET I INGELSTADS HÄRAD.

•INGELSTADS•HÄRAD•

värd

Leakey Nilsson

Leakey Nilsson nu är
dof för missutö-
rstad var skolkam-
rat med tillguds ^{v.} 1952
han var tidigt in-
männad av vår
folkdrähts verksam-
het o gjorde denna
verksamhet till
vårt arbete. ^{! när kan}
^{var skoll-}
Nov-94 ^{tyd}

Ly

INGELSTADS HÄRAD.

SKÅNE.

(BRÖLLOPSDRÄGT.)

I sydöstra hörnet af Kristianstads län och i söder gränsande till hafvet ligger ungefär midt emellan städerna Ystad och Simrishamn Ingelstads härad, som utgöres af 21 socknar, upptagande en areal af 3,519 qv.-mil (401 qv.-kilom.) med en befolkning af 25,662 invånare (1885). Med undantag af dess närmast Linderödsåsen belägna nordligaste del, som är mindre skogfattig samt mera bruten, företer häradet den för Skåne egendomliga naturen af en enformig, skoglös, men bördig och väl odlad slätt, som mot hafvet öfvergår till sandåsar och flygsandsfält samt sänker sig under detsamma i form af för sjöfarande ytterst farliga sandbankar.

I allmänhet består jordmånen af lera, mylla och sand. Också, tack vare ett högt uppdrifvet åkerbruk, frambringar häradet landtmannaprodukter långt utöfver dess behof. Deremot lemnar naturskönheten mycket öfrigt att önska för icke Skåningar. »Här och där», säger Höjer i sitt förträffliga verk,¹ »reser sig en liten kulle eller sträcker sig en mindre å eller flyter ett obetydligt vattendrag mellan djupt nedskurna bräddar. För öfrigt ser man en bygd med rika åkerfält, tätt öfversållad med byar och gårdar. Kyrkorna ligga nära hvarandra, och ögat kan på en gång öfverfara en mängd af dem. Lika grönskande öar utbreda sig smärre parker af ek och bok, vanligen häntydande tillvaron af något herresäte.»

Det är nästan öfverflödigt att säga, det hufvudnäringen utgöres

af åkerbruk och boskapsskötsel. Häradet hör till en af länets bästa sädesbygder, den förnämsta hvad hvetet beträffar. Af den till 81,272 tunnland år 1884 beräknade egovidden, upptagas 60,302 tld eller något öfver 74 % af åker eller annan odlad jord, och den s. k. skogbärande marken är endast uppskattad till 4,034 tld. Längs med kusten är fisket hufvudnäring.

I den närbelägna staden Simrishamn har häradet sin förnämsta utförselhamn, och för seglotionens behof äro 2 höga fyrar uppförda på Sandhammaren vid kustens farligaste del.

Hvad de öfriga större kommunikationsvägarne angår, har Ystad—Eslöfs-banan 2 stationer inom häradet, nämligen Tomelilla och Svens-torp, och från den förstnämnda utgår numera en bibana till Simrishamn.

Häradet är liksom det öfriga Skåne en ytterst gammal bygd, och otaliga äro de lösa och fasta minnesmärken, som finnas från de tre arkeologiska åldrarna.

Ett stort antal ståtliga herregårdar finnas inom Ingelstad. Det är tillräckligt att omnämna den förnämsta bland dem, det präktiga Tosterup, nu tillhörande grefliga familjen Ehrensvärd.

Ingelstad bildar jämte det närbelägna Jerrestad ett fögderi och en domsaga.

De drägter planschen återgifver, hafva burits och bäras kanske ännu i orten vid högtidligare tillfällen, såsom bröllop o. d., men torde snart tillhöra det förflutna, likasom folkdrägterna i Sveriges öfriga provinser, möjligen med undantag af Dalarne och Lappland.

¹ *Konungariket Sverige: Kristianstads län, Ingelsta härad*, sidan 546.

Mum Nyaletten, Kerttu Hämäläinen,
 Louise Leosson-Lundgren,
 f. 1890 - d. 1969, Finska Brödet
 Deans Bröt har bakat
 Namma min kamm
 min lens brödet mest för
 som kammarens bröd.
 Tanten är född 1912
 och kammarens syster. Cilla
 Gullberg, utövald i
 München, Pensions o. Pensions
 Företag, Wilhelm D. in en
 tank & land kops
 De bröd hade många utövald
 unga i kammarens kammarens
 och i kammarens. -
 in god om was
 i kammarens och i kammarens
 i kammarens 1937
 kammarens (Brödet) från de
 kammarens 1919

Ingelstads härad

Denna bild fick jag av **Ragnild Gottfries 1971.**

Den fanns i ett gammalt släktalbum på Gamlegård nr 58 i Borrby. Jag älskade det gamla släktalbumet. Min mor berättade ofta de gamla släktbilderna. Här minns jag bara den ståtliga dräkten inte vad kvinnan hette och hur vi var släkt. Förklädet måste finnas i samlingarna på Møllegården.

CW -03

Ingelstads härad

Ingelstad , härad i Kristianstads län, omfattande Skånes sydöstligaste del; 436,76 kvkm, 26.883 inv. (1929). Socknar: Ö Hoby, Borrby, Hörup, Löderup, Valleberga, Ingelstorp, Glemminge, Tosterup, Bollerup, Hannas, Hammenhög, Ö Herrestad, Ö Ingelstad, Smedstorp, Kverrestad, Ullstorp, Övra-by, Benestad, Tryde, Tomelilla köping, Spjutstorp, Onslunda och Tranås. Omfattar större delen av den bördiga, svagt vågiga Simrishamns-slätten, varöver talrika kullar och åssträckningar höja sig. Vid kusten utbreda sig i s.ö. Sandhammarens forna flygsandsfält; härifrån löper mot v. Kåseberga sandås som vid Kåsebergahuvud

stupar brant i havet. I n. vidtaga Linderödsåsens skogsrika sluttningar. 36,517 har åker, 4,363 har skogs- och hagmark. Huvudnäring är jordbruk. I. har länets största betodling (2,675 har i medeltal 1921 - 1925); avsevärd sockerindustri. Där ligga municipalsamhällena Skillinge, Löderup, och Smedstorp stationssamhället Borrby samt fiskelägena Örnahusen, Sandhammaren och Kåseberga. Tillhör Simrishamns Fögderi samt l:s och Järrestads domsaga.

Uppgifterna är hämtade ur NORDISK FAMILJEBOK nytryck av tredje upplagan

Något om de gamla skånska allmogekvinnodräkterna.

För Cimbrishämsbladet
av Ingrid Andersson.

Brudräkt från Ingelstads härad.

Många gånger har jag hört om en nysydd skånsk allmogedräkt yttras så här: Den är inte trogen, ej rätt, sa och så skulle den ha varit. Aek detta säges med en säkerhet och myndighet i tonen att man knappast vågar motsäga. Ja, personen ifråga kan ju ha rätt, ty just den enda dräkt som han har till modell är som den beskrives: --

Hos nutida människor har det ganska allmänt blivit ett begrepp att för varje härad var endast en bestämd modell och färg på dräkten. Men vid närmare påseende av dräkterna, har jag funnit att våra förfäder så väl som vi satte sin personliga prägel på dräkten, ty jag har aldrig funnit två dräkter alldeles lika. Därpå inverkade ju till stor del förmögenhetsförhållandena. Den rika nämndemannsmoran hade ju råd att pynta sin dräkt mera än den fattiga torparustrun. Men oaktat detta ha dessa dräkter något gemensamt, som gör dem betecknande för varje härad. Dock finner man att i häradet, som gränsa intill varann, mycken likhet i dräkten förefinnes, så det är ganska svårt för oss nu levande att särskilja det som är mest karaktäristiskt för det ena eller det andra häradet. I valet av färger påverkades ju vara förfäder så mycket av naturen och det synes att även detta går igen i dräkternas färger --

Slättbygdens folk använder företrädesvis de röda och blå kjolarna och skogsbygdens de gröna. Jag har

hört omtalas från slätten att då de sågo någon i grön kjol det genast gissades på att hon var från »skokläuden».

Förutom dessa omnämnda kjolfärger förekom en brun färg, samt den svarta som fanns i alla häradet.

Till de gamla dräkterna hörde flera kjolar, som ägarinnan ofta var klädd på en gång för att visa sin rikedom. Men vanligtvis buros endast »särken», »klockan» och »skörtet» samt den s. k. »skinnpelsen» som var en slags kjol där övre halvan var av skinn och nedre av tyg, rött till färgen -- Dessa kjolar vore förfärdigade så, att de med nedre kanten slutade ett par em. ovan för varann, så att de alla skulle synas.

»Särken» bestod av en rynkad kjol i linne eller blågarnsväv, med en däri ifästad övre del s. k. »opplöden» som vanligen var av ett finare tyg, samt med krage i olika modeller, utsmyckad med hälsöm och broderier. Den höga ståkragen har jag funnit i Ingelstads, Jerrestads -- Herrestads -- Ljunits -- Albo -- Göinge -- Torna -- Bara -- Färs häradet. I Wenmenhögs -- Oxie Skytts häradet förekom en rikt rynkad nerliggande krage i tyll eller finare tyg. I Onsjö -- Luggude -- Harjägers härad var kragen nerliggande, rundad kring halsen.

»Klockan», som bars närmast »särken», var en rynkad kjol av vadmal »Skörtet», som bars ytterst, var en kjol av finare tyg, kläde eller värken. Till högtidsdräkten var det vanligen till färgen rött eller svart samt ofta plisserat eller på de gamla språk: »lagt i fäler».

I kjolarna var ifästade ett livstykke det s. k. »overlivet» som var av sidenbrokad eller finare tyg, men även av samma tyg som kjolen.

I sydöstra Skåne var livstycket till modellen mycket kort, slutade ovanför midjan, brett i ryggen och nedringat framtill så att »opplöden» som i dessa häradet var så rikt prydd med hälsömmar skulle synas.

I sydvestra Skåne var livstycket till modellen längre, räckte ned till midjan, smalt i ryggen och lågt framtill, så att de där så rikt pyntade »spydetröjorna» skulle komma till rätt jämte den breda nerliggande kragen.

I mellersta och norra Skåne, där allmogen i allmänhet ej var så förmögen, förekom sidenbrokad livstykerna mera sällan, utan vore dessa av samma tyg som kjolen och vanligen pyntade med siden och sammetsbårder. Till modellen vore de höga framtill och tillskurna i ryggsida och framstycken med ned till ett litet skört, varunder kjolen r- knäpptes.

Inunder livstycket ovanpå »opplöden» bars under kalla årstider en

stickad tröja den, s. k. »spydetröjan». Den förekommer i alla häradet, men synes som om den mest använts i sydöstra Skåne. Till färgen var denna tröja svartblå -- röd eller grön samt mer eller mindre pyntad med siden och sammetsbårder. Ytterst bars ännu en tröja av vadmal eller kläde, vilken i modell skiljer sig något från varann i de olika häraderna. I sydöstra Skåne var denna tröja ovalformat utskuren framtill, vari isattes en s. k. »bröstduk», som var mycket dekorativ, då den bestod av guld- och silverspetsar, sidenband eller pärlor. Tröjan var för övrigt rikt pyntad med siden och sammetsbårder samt silkebroderier, varpå sockenskräddaren nedlade sin konstfärdighet.

I mellersta och norra Skåne har jag funnit att tröjorna vore till modellen raka framtill, ihopknäppta med hakar samt i allmänhet av samma tyg som kjolen och mera sparsamt pyntade med siden och sammetsbårder.

Förklädena, varpå kvinnorna nedlade så mycken konstskicklighet, vore nästan lika långa som kjolen samt en till två meter breda. De vore vävda av ylle eller bomull i smakfulla färgsammansättningar, samt ofta i mönster i rosengång och munkabälte. Det synes som den röda färgen företrädesvis använts till huvudfärg i de flesta häradet.

Vita förkläden, rikt utsydda i hälsöm och broderier, samt svarta och kulörta sidenförkläden användes till högtidsdräkten i alla häradet.

Huvudbonaden var en viktig del av dräkten, som t. o. m. förde sitt särskilda språk, ty den kunde beteckna gift eller ogift. Den gifta kvinnan bar den s. k. »kluten». Den var olika för de flesta häraderna, och satte således den mest betecknande prägel på häradets dräkten.

I stort sett har jag träffat på tre olika bindingar av klutar, som efter de olika formerna kallas »lockaklut», »spånklut», »valkaklut».

Lockakluten bands över en form, kallad lock, i utseende som en halv måne och flätad av blånor. Tyget, fint linne, mer och mindre prytt med hälsöm och knypplade spetsar, lades i solfjäderformade veck över denna lock med två bredare band tillknutna i nacken. Denna klut har använts i Ingelstads, Herrestads och Ljunits häradet.

Spånkluten bands över ett ruat eller ovalformat ca 2 em. brett spån, vanligen överklätt med ljusrött tyg. Tyget till kluten, som var mer och mindre prytt med spetsar, hälsöm och broderier, lades även i solfjäderformade veck över denna form, samt ordnades något olika framtill i de olika häraderna.

Denna klut tycks ha förekommit i Luggude, Rönnebergs, Onsjö, Harjager, Frosta, Asbo, Gårds härad samt i Järrestads härad, men där med större rosett framtill. En mindre klut bunden över en mindre spånform och tyget av tyll eller finare tyg, rikt broderad, förekom i Oxie, Skyffts och Vemmenhögs härad.

Valkakluten bands över en öfter huvudet rundad valk av blånor. Tyget mer och mindre prytt med spetsar, hålsöm och broderier, var försett med två breda band, som bands ovanpå de solfjädersformade vecken runt huvudet och ordnades framtill i en större rosett. Den synes ha förekommit i Göinge, Albo, Färs härad. I Torna och Bara härad var valkakluten utan rosett fram.

Den ogifta kvinuan bar den s. k. »schaletten», som kunde vara i siden bomull eller ylle och knöts i nacken. På de unga flickorna inflätades till högtid brokiga band i håret eller flätades en »lock» av blånor och band med nedhängande långa handöglor, som sattes på huvudet. Denna lock pyntades särskilt fin med guldspetsar och sidenband till »brudlock». På bröllopsdagen satte de gifta kvinnorna kluten över denna lock på bruden — ett bruk som jag hört omtalas i sydöstra Skåne. Om det förekommit i andra delar av Skåne vet jag ej. Har även hört omtalas att konfirmanderna i något härad buro klut.

Till dräkterna hörde en myckenhet av smycken i silver, samt i olika modeller för de olika häraderna.

Dessa mina intryck, som jag blivit ombedd att nerskriva, har jag hämtat, dels från en tid 30 å 40 år tillbaka, då jag i sydöstra Skåne var i tillfälle att se de gamla dräkterna i bruk, och dels från våra muséer och häradsutställningar.

De äro ju endast några antydningar om de olika häradsträkterna och på ett område, som där finnes så oändligt mycket för intresserade att vidare utforska samt låta komma till allmänhetens kännedom.

Under de gångna åren, som jag sysslat med att eftergöra dessa dräkter, har jag blivit mycket uppmuntrad av allmänhetens intresse. Och vad jag även erfarit är att dessa dräkter alltid medföra en känsla av glättighet och otvungenhet både hos gammal och ung. Det är snittet på dräkterna och de glada färgerna, som gör att stelheten försvinner och sinnet blir glatt. Har många gånger märkt det på barn, som i föräldrars sällskap varit i min affär och provat dräkter. De smås ögon stråla av förtjusning då den påsattes, och fullt färdig har mer än en barnaröst sagt: Kom mamma, nu gå vi.» Den lille har varit rädd att ej få behålla den, om den togs av.

Ja, det är barnasinnet, som är så känsligt för allt ljust och glatt omkring sig, men, även vi äldre skulle kanske ha en vinst i att då och då skruda oss i de granna färgerna och se dem omkring oss.

Kerstin Gren från Skillinge i Ingelstads häradsdräkt. Huvudkluten är ett par hundra år gammal men själva dräkten har hon sytt själv. Den är direkt kopierad efter Kerstins mormorsmormors-dräkt. Det vackra dräktsilvret är också en släktklenod från 1700-talet. Bilden är tagen på St. Norregatan i Simrishamn.

INGELSTAD HÄRAD
Brud och brudgumsdräkt fr. 1840 talet

Brudpar från Ingelstads härad i Skåne

Brudgummens skjorta sydde en gång Charlotte Weibulls mormor som ja-gåva till sin blivande man. Den är av linne och har knypplade spetsar. Året var 1849.

Byxor och väst är av älghud och de är broderade med silketråd. Jackan är av mörkblått kläde och även den har silkebroderier. Knäbanden är handflätade och de vita yllestrumporna mönsterstickade.

Brudgummens hatt var extra smyckad på bröllopsdagen. Runt kullen ett sidenband, en påfågelsjäder och hattspänne i silver.

Bruden kläddes till sitt bröllop med stor noggrannhet. Först sattes den spetsprydda särken på henne, den plisserade röda kjolen, det sidenkantade livstycket och det vita förklädet med knypplad spets. Förklädesbanden, som man virade runt midjan, dolde förklädeslinningen. Framtill på brudförklädet fästes "brualisterna" som var rikt utstyrda med guld och silveraloner, sidenhjärtan, namn och årtal i silkebroderier. De var så breda att förklädet knappast syntes. Ju rikare brud desto bredare list.

Ytterjackan var uringad, så att den pärlbroderade bröstduken skulle synas. Innanför bröstduken gömde bruden två små silverskedar, som hon skulle äta bröllopsmåltiden med.

Nedanför armbågarna satt armbågsknapparna. De var runda till formen och kunde skifta i storlek. Ju rikare man var, desto större armbågsknappar.

Näsduken och psalmboken var också viktiga, liksom den röda locken, som dagen till ära var extra smyckad.

En mängd smycken hängdes också på bruden, bl a striglakorset som var fästmannens ja-gåva.

Klipp fr. Allens
1975

Några särdrag i skånska kvinnodräkten

Tema Skåne

År 1679 blev Skåne svenskt på allvar genom freden i Lund. Då hade det skånska kriget pågått i tre år. Det blev en stor omvälvning på många sätt för dem som bodde här. Från att ha varit en central del i det danska riket blev nu Skåne en utkant i Sverige. Detta gjorde att utvecklingen stagnerade inom många områden. Allmogen behöll också under mycket lång tid det gamla snittet på sina kläder.

Klutar

De vita klutarna, högtidsklutarna, är karaktäristiska för det skånska dräktskicket. De var den gifta kvinnans huvudbonad.

Redan Linné har gjort denna iakttagelse, när han 1749 antecknar från Gumlösa i V Göinge: *Hustrurna hade öfwer hufwudet en linne-klut af hwilken de två contraire hörnen, som gingo på sidorna, woro förökte med jämbreda listor eller ändar, hwilka slutades med spetsar och hopbundos öfwer tippningen. En sådan klut brukas på intet ställe i Swerige ofwan Skåne, så at Skånska qwinfolken*

merendels med denna lätt skiljas ifrån alla andra.

Kluten bestod oftast av en duk omkring en meter i fyrkant och ibland försedd med band. Materialet var bl a hemvävd linnelärft, sockerduk (batist), moll och tyll. En förmögen kvinna ägde ett stort antal klutar. Ofta var dessa rikt broderade och försedda med fina spetsar. Tyget fick stärkas ordentligt och glättas eller strykas för att uppsättningen skulle bli bra.

I varje socken fanns flera duktiga klutbinderskor. Kluten bands alltid upp på någon form av underlag såsom valk, ring, lock, spån eller skiva. Utseendet på den uppknutna kluten varierade. I nordvästra Skåne användes spånklut och detta bruk spreds sedan diagonalt över landskapet. I nordöstra Skåne förekom klutar med band knutna över hjässan med eller utan öglor. Den sydostskånska kluten varierade genom underlagets olika höjd och i sydvästra Skåne hade man tidigt en kluttyp med stora veckade vingar.

Till vardags hade man ofta halvklutar, dvs vita klutar utan band, jämsides med rutiga.

Under första hälften av 1800-talet blev det vanligt att unga flickor också klädde sig i klut. Ofta bars den första kluten vid konfirmationen. Plagget, som tidigare skilde gift från ogift, övergick nu till att markera en skillnad mellan barn och vuxen.

Den vita högtidskluten användes av äldre kvinnor länge efter det att folkdräkten för-

svunnit och avlöstes sedan av svarta silkeschaletter.

Lister

Linné skriver efter ett besök i Göinge 1749: *Lista af rödt kläde omgjordar lifwet, hopknuten på högra sidan; på yttra sidan sydd med rosor, och stämd med i kors lagde glitterband wid ändarne, som äro kantade med swarta fransar.*

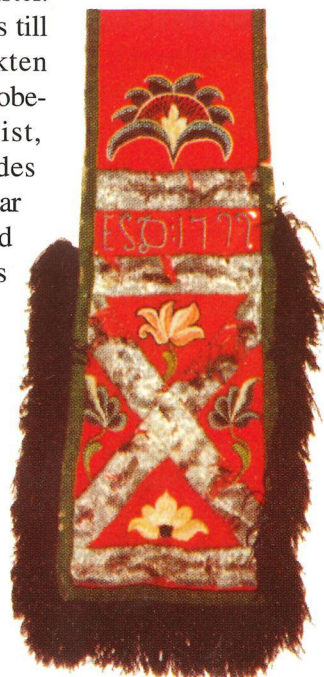
Listen i den skånska dräkten har gamla anor. Den tidigast dokumenterade är från Skepparslöv, Gärds härad, i en bouppteckning efter en hustru, som 1751 efterlämnade *1 smahl röd klädeslist fyra ahlmar af åhretahl 1675.*

Listerna var från början smala och jämbreda. De blir sedan bredare, men eftersom bara ändarna utsmyckades, blir listerna så småningom smalare på mitten. I sydöstra Skåne uppkom i början av 1800-talet den sk prästkragelisten, där de utsmyckade ändarna fästes på ett band, som bands om midjan. Så småningom växte de båda ändarna samman och fick förklädesformat.

Materialet i listerna var vadmal, kläde, rask och senare siden. De utsmyckades med guld- och silveraloner, spetsar, fransar, applikationer och broderier av olika slag. Färgen var vanligen röd eller grön, men det förekom även blå eller bruna lister.

De användes till högtidsdräkten och vid kyrkbesök. Den list, som användes vid bröllop, var alltid försedd med brudens och brudgummens initialer samt årtal.

Brudlist från Villands härad från 1797. Foto: UR Skåne

Klut från Ingelstads härad. Foto: UR Skåne

Dräktsilver

Människorna har i alla tider tyckt om att smycka sig och allmogen i Skåne utgjorde inget undantag. Smyckena köptes hos guldsmeder i städerna eller på marknaderna. Silversmycket var vid inköpet i regel oförgyllt, men de, som hade råd, lät förgylla sina smycken.

Rikare brudar bar vanligen ett silverbälte av rött eller grönt kläde prytt med bucklor, runda plattor och hängen. Till bruddräkten hörde också ett eller flera hängsmycken.

Striglakorset är ett mycket ålderdomligt smycke med armar som *striglar* = pekar åt olika håll. Det var från början gjutet men förändrades mot 1700-talets slut, då det tillverkades av två tunna pressade silverbleck. På 1800-talet gjordes korsen större och försågs med färgade stenar (slipade glasbitar) i rött och grönt.

De runda hängsmyckena kallades också för kors. Trillekors var en rund ornerad skiva, som var gjuten eller pressad. Ibland var korset försett med initialerna IHS och kallades därför Jesu namnkors. I de äldsta trillekorsen är initialerna flätade i varandra. Korset liknades då vid ett genombrutet såll och kallades därför sållakors eller resselkors. Gamla mynt kunde också lämnas in till guldsmeden för att monteras som smycken och kallades då

Striglakors. Foto: UR Skåne

Brud från Ingelstads härad. Bruden kläddes dagen innan bröllopet och satt uppe hela natten. Foto: Siv Nilsson

pengakors. Alla kors var försedda med hängen i form av kulor, skålar eller löv.

Ellakorset eller tiggekorset bars under kläderna och ansågs skydda mot onda makter. Nicolovius har i *Folklivet i Skytts härad* beskrivit hur det gick till att skaffa ett ellakors: På nio särskilda ställen skulle man tiggas samman ärvt silver. Detta överlämnades till guldsmeden, som enligt Nicolovius skulle arbeta på korset i tre torsdagar och inte fick tappa det på golvet, ty då förlorade det sin makt. Korset troddes få bättre kraft, om det legat på altaret i kyrkan tre söndagar under gudstjänsten. Man har också menat att guldsmeden inte fick betalas med pengar utan skulle ha ersättning för sitt arbete i varor.

Även bärnsten ansågs ha en skyddande förmåga och användes i knappar och smycken.

Halslåset kom till Skåne först vid 1800-talets början. Det hade då använts av småländska och blekingska bondhustrur sedan 1700-talets mitt. Låset består av många kring halsen liggande kedjor, som är fästa i ett lås. Detta kunde vara mindre eller större och försett med

gravyr, filigran eller glasstenar. Många halslås har med tiden kompletterats med en nål och använts som brosch.

I sydöstra Skåne bar kvinnorna något som kallades särksilver. Det var en rektangulär silverplatta besatt med små och stora hängen och bunden runt halsen med ett sidenband.

Maljor har sedan medeltiden använts vid snörning av kläder. Den skånska livkjolen var ofta öppen fram till och försedd med maljor. Den ålderdomligaste typen kallades fiskmaljor på grund av sitt utseende. Andra gamla gjutna maljor bestod av en ring c:a två cm i diameter med änglahuvud, lamm, lejon eller drake insatta. På 1800-talet blev maljorna större, när de började pressas i silverplåt och de försågs ibland med glasstenar. En silverkedja användes att snöra med.

Livkjolens öppning kunde också kantas av kjortelsilver. Det var fyrkantiga eller avlånga pressade plåtar försedda med hängen eller glasstenar.

Kvinnornas högtidströjor hade runda tröjspannen, som från början var gjutna men sedan pressades i silverplåt och försågs med hängen. En tröja kunde ha mellan ett och fyra par spannen beroende på sin längd.

Så småningom miste spannen sin knäppande funktion och övergick till att bli prydnad. Hjärtformiga spannen med filigran eller graverade är yngre än de runda och har använts i stickade tröjor.

I särkarna bars stolpknappar, som var graverade eller försedda med glasstenar och filigran.

När de gamla folkdräkterna moderniserades och så småningom lades av, blev det också omodernt att bära dräktsilver. Kringvandrande uppköpare bytte till sig silversmycken mot andra varor och en del såldes till guldsmederna för nersmältning. Andra smycken gjordes om till broscher, halsband eller armband.

Siv Nilsson

Litteratur

Ungdomsringen, Skåne: Folkdräkter och dräktskick i Skåne, Eslöv 1992

Svensson, Sigfrid: Skånes folkdräkter, Nordiska museets handlingar, Stockholm 1935

Svensson, Sigfrid: Folkligt dräktsilver ur Kulturens samlingar, Västerås 1978

J. Hansson - 80

Ingelstads härad

Bild 17. Bondhustru från Hammenhög, Ingelstads
hd. Teckning av Otto Wallgren, 1830-talet. Nordiska
museet.

CHARLOTTE WEIBULL VID SIN MORFARS BRUDGUMSKISTA

Tala om bröllopsbesvär!

I Charlotte Weibulls Dockkoster vid Gustav Adolfs torg i Malmö kan man nu få lära sig hur ett riktigt ståtligt skånakt bondbröllop gick till under första hälften av 1800-talet. I Brudkammaren har man ställt ut en förtämlig samling av alla de kläder, smycken och gåvor som hörde till ett traditionellt bröllop.

Utställningen är permanent. Och

det är meningen att alla som vill återuppliva någon av traditionerna eller smycka sin folkdräkt skall kunna vända sig hit för att få råd och anvisningar.

Den första trevaren mellan det blivande brudparet gjordes genom att pojken gav flickan en enkel träsked. Ville hon inte ha honom kunde hon i ex säga: Nej tack, jag har redan en sådan. Ville hon däremot, tog hon emot skeden. Sen blev det dags för frieriet och nya besvär för friaren. Fästnön skulle helst få ett rikt bemålat träskrin med årtal och initialer. Var lästmannen rik gick han dessutom till silversmeden och beställde ett striglakors, ett halslås och en ring. Men han kunde också fråra henne praktiska ting såsom en stor trälev, ett skåkteträ, ett klappeträ eller en räfsa. Alla dessa föremål var emellertid så rikt dekorerade att de sällan användes i vardagen. I de flesta fall blev de i stället prydnader och det är därför det ännu i dag finns så många friaregåvor bevarade.

Präparterna överlämnades vid en speciell fest hemma hos fästnön och den kallades ja - öl.

Skjorbesvär för bruden

Nu kan man tycka att allt detta var en ojämn fördelning av givande och tagande. Men då skall man veta att den blivande bruden helt ett lastigt arbete med att åstadkomma den så kallade brogarnasackjortan, som skulle vara det finaste plagget på brudgummen. Hela framsidan var genombruten av plattsöm, snärjsöm och udokår och broderiet inramades av myrgång och ljusgull. Kragen hade dubbla rader av bred stopphålsöm och både den och ärmlinningarna var kantade med knypplad spets. Det här var ett

arbete som fästnön ofta fick börja med som liten flicka.

Den brudgum som Charlotte Weibull visar från Ingelstad har något så fint och ovanligt på sig som en dräkt av älghud. Men den svarta yttertröjan är av vadmal och här är vartannat knapphål sytt med rött silke, vartannat med grönt.

Beskyddande silver

Väst ser han ståtlig ut, men inte får hans utstyrsel att jämföra med den prakt som finns på den utställda bruden från Österlen. På särken och blusen kommer först ett rikt broderat brokadliv och en knallröd kjol. På dem ett vitt förkläde med hålsöm och en brudlilja från 1827.

De här fina skåkteträns - en vanlig friaregåva - hängdes på väggen som prydnad i stället för att användas i hushållningen.

Så firades ett gammelskåniskt bondbröllop

Kring livet virades ett band lika många gånger som det fanns kistor i hemgården. Och så hela den rika smyckesamlingen. Man trodde att det rena vita silvret hade en beskyddande kraft, guldsmycken var därför sållaynta.

Finast av alla smycken var striglakorset - en rik brud kunde t o m bära två på sitt bröllop. Vid halsen hade man ett särkasöll eller ett halslås med kedjor, blusen hölls vidare fast med en stolpknapp och på ytterjackan fästes stora silverbucklor dekorerade med färgade glasbitar. Under blusen bar bruden dessutom silverskedar som hon och brudgummen skulle äta med under själva bröllopet. Det var alltså en

betydande förmögenhet hon bar på sig denna högtid. Och det var och förblev enligt lag hennes helt privata egendom. Också om gården gick omkull, kunde ingen berövas husrun hennes dräktsilver.

Ikke flicka mer...

Vad hon därmed måste i samband med bröllopet var det länge härt.

Ännu som brud hade hon fått låta det svalla fritt under den röda klockan, till bröllopet prydd med guldband, hönsjädrar och konstgjorda blommor. Men sedan hon tackat sin spelare tog hennes svärmor helt rasiskt och klippte av henne håret och satte på henne den

vita frukluten, i vardagslivet användes sedan ofta en rutig. Och då hor med den sedesamma vita frukluten dansade ut med sin brudgum sjöng alla en sång som börjar: Ikke bli den bruden flicka mer, det varit kar nu slut.

Glada och charmiga Carin blev Skånes röst i radion

AV
LENNART KJELGREN

... men bäst av allt ändå
de e att få gå ud o gå
en granner vårkväll
me min länge gåsapåg.
Då kan vi båda stå
till dess att natten faller på
och skåda båda över
sundets blåa våg.

● Den här helskånska refrängen sjöngs i början av trettiotalet på Casinoteatern i Stockholm av Carin Swensson, en skånsk revyartist i början av karriären och med filmdebut 1932. Teaterns kapellmästare Calle Lindberg, som inte hade minsta skånskt påbrå skrev visan för Carins räkning och lyckades så väl fånga den skånska stämningen att den efterhand blev något av en signaturlåda för artisten.

ÄKTA SKÅNING

Carin själv var emellertid äkta skåning, även om hon råkade komma till världen när föräldrarna någon tid omkring 1905 bodde i Göteborg. Fadern, Carl Johan Swensson, uppträdde som underhållare under artistnamnet Sven i Myra. Tillsammans med familjen flyttade han till Helsingborg och därifrån till Malmö. Där växte Carin upp i en miljö med mycket sång och musik, när artistkollegor gästade familjen. Det blev ett svårt slag när Carins mor drabbades av den tidens gissel - lungsot. Vid hennes bortgång utackorderades Carin tillsammans med sin syster till en familj i Lyby, mellanskåne. Myndigheterna tillät inte att fadern såsom varande taskspelare skulle få lov att själv vårda sina barn.

Fosterföräldrarna var hederfulla människor som tog väl hand om sina skyddslingar men efter skolgången blev det att ta plats som piga enligt tidens sed.

I ett teveprogram 1974 be-

rättade Carin om sina upplevelser på en skånsk slättgård i början av tjugotalet. I pigkammaren med vitkalkade väggar innanför tvättstugan bodde hon tillsammans med två andra flickor som hon delade säng med. De hade vardera tio kor att mjölka, och på morgnarna var det lillpigans lott att värma "panntofflorna" till den salta sillen direkt på spisringarna. Till kosthålllet hörde gröt serverad i ett stort fat där alla doppade med den egna hornskeden.

CASINOTEATERN

Fadern hade vid det laget etablerat sig i Stockholm, och efterhand följde Carin efter och började framträda i olika sammanhang. Efter en längre turné med ett resande teatersällskap sökte hon sig tillbaka till huvudstaden och provade in till Casinoteaterns ensemble. Därmed är vi tillbaka vid utgångspunkten. Det dröjde inte länge för rän recensenterna uppmärksammade den glittrande glada och charmiga aktrisen.

Efter första filmrollen följde en lång rad andra uppgifter.

Carin Swensson charmade publiken under många år, både på scen och i radio.

- Jag var den svenska filmens ständiga piga, sa Carin själv när jag intervjuade henne någon gång i början av sjuttiotalet. Det var en sanning med modifikation. Av sammanlagt 56 roller var 15 pigroller enligt filmtexten.

Under trettiotalet följde engagemang på Vasan, Södran, Blancheteatern och Folkan. På den sistnämnda teatern var hon med i Karl Gerhards berömda revy Gullregn.

SKILLINGTRYCK

Vid denna tid när skillingtrycksvisor för de flesta var enbart mossiga och omoderna gjorde Carin en insats som säkert många av den äldre generationen har i gott minne. Hon sammanställde och framförde dessa visor i radioprogrammet Den gamla

na tog upp 90-talets varietésånger på sin repertoar. Dem hade hon lärt sig tidigt av faderns artistkollegor, främst duettisterna Calle och Therese Blomqvist, verksamma i Malmö när seklet var ungt.

PERSONLIG FRAMGÅNG

Mellan varven spelades det in grammofonskivor, mest visor men också en och annan revymelodi. Björkens visa och Korpral Kanon hör kanske till de mest kända och så förstås slagnumret från Södran 1938, Är det så här att vara kär när man är liten? Dess lite spralliga tolkning i revyn beredde kapellmästaren Sune Valdimir en del bekymmer vid inspelningen. Den skulle utföras rytmiskt så att folk kunde dansa till melodin.

- Det var svårt att dämpa ner sig och tygla temperamentet, konstaterade Carin vid vårt samtal långt senare.

Efter de mest intensiva åren som artist kunde Carin Swensson fortsätta med sina visoprogram i ytterligare flera decennier som föreläsare i ABF-regi med turnéer i hela landet. Publiciteten i sådana sammanhang är dock begränsad, och det väckte stor uppmärksamhet när sångerskan 1977 vid 72 års ålder utkom med två nyinspelade grammofonskivor. Man kunde konstatera att rösten hade kvar sin bärighet och tolkningen skedde med samma innerlighet som alltid kännetecknat artistens framtoning. Det blev många lovord i pressen.

En sista framgång för Carin var när hon någon gång på 80-talet engagerades för en roll på Dramaten - Krösa-Maja i Astrid Lindgrens pjäs Emil i Lönneberga. Den passade förstås som hand i handske. Carin såg det också som en stor personlig framgång att hon som underhållningsartist fick lov att uppträda på Kungliga dramatiska teatern.

Denna mångsidiga skånska glädjespridare gick ur tiden 1990.

Kyglä

11

Uue väst av

allt ända

av alla ja

ga ut o ga "

Ingelstads härad högtidsdräkt

Greta Magnusson vän och dräktbärare sedan tiden på Lilla Torg.

År 2001 skänkte hon ett förkläde från Mellanbygden med invävd "stjärn rad".

Hon och Valdemar dansade i Hembygdsgillet Burlöv/Lomma (samma som Eva och Rune Jönsson på Östra gård).

GRETA
MAGNUSSON
i
INGELSTADS härads
högtidsdräkt

mgdstad k a d

2
år 2002

VÄLKOMMEN TILL DRÄKTMÄSSA 7-8 SEPTEMBER!

Skånes dräktråd välkomnar alla som är nyfikna på dräkt till en dräktmässa 7-8 september på Kulturen i Lund. Det blir en helg där färgerna och formerna, teknikerna och materialen i de traditionella skånska folkdräkterna lyfts fram men också de sammanhang i vilka dräkterna bars av 1800-talets bondebefolkning. I Bosebo kyrka visas dräkter för män och kvinnor från livets högtider, i glädje och sorg. Hur klädde man sig vid dop, konfirmation, vigsel och begravning? Hur manifesteras

des bärarens sociala status i dräkten?

Under mässan visas inte bara äldre folkdräkter utan även plagg skapade av unga formgivare som inspirerats av traditionell folkdräkt. Elever från Sätergläntan, som är Hemslöjdens kursgård, visar sina alster i en utställning. De som funderar på att sy en egen dräkt kan få tips och råd från sakkunniga i Skånes dräktråd.

Slöjd och verkstäder

Sidenband, glaspärlor, knypplade spetsar, finaste kläde, färdiga dräktdetaljer och smycken finns att se och köpa i marknadsstånd på Kulturen. Under dräktmässan visas de hantverk som traditionellt användes i folkdräkterna. Möt duktiga klutbinderskor, silversmeder, brodöser och knypplerskor som visar handgreppen. I verkstäder kan både vuxna och barn pröva på grannlåtsbroderi, att göra trådknappar, ullgarnsbollar och kavelfrans.

Mat och musik

Kulturen ljuder av folkmusik denna helg och på dansbanan medverkar både folkmusiker och folkdanslag. För utskänkingen svarar medlemmar i några hembygdsföreningar; Göinge hembygdsföre-

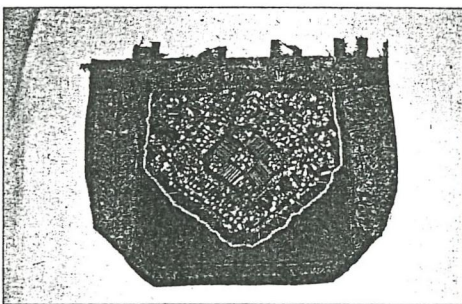
ning, S:ta Annas Gille i Åhus, Stiftelsen Gamlegård i Billinge och Föreningen Skånska Gårdar. De serverar studerompasö (oxsvanssoppa), släbosnus (efterrätt med bl a bröd, äppelmos, socker, kanel) och spettekaka med kaffe. För den som vill laga dessa rätter och fler därtill kommer det att finnas en samling äldre recept. I en folder presenteras dräktutställningar i hembygdsgrändar runtom i Skåne.

Vad är Skånes dräktråd?

I Skånes dräktråd ingår representanter för skånska museer, Svenska ungdomsringen för bygdekultur, Läns hemslöjdskonsulenterna och Skånes hembygdsförbund. I dräktrådet finns en bred och samlad kunskap om folkdräkter i Skåne; om folkdräkternas kulturhistoria, teknik och material samt dokumentation och vård. Dräktrådet verkar för att väcka intresse för skånska folkdräkter, samla och förmedla kunskap om dessa samt inspirera och ge råd till dem som vill sy en egen dräkt.

Vill du veta mer om Skånes dräktråd? Kontakta Pia Sander, Skånes hembygdsförbund, tel 046-15 80 50.

P. S.

Bröstduken var dräkternas smycke. Denna tillhör Ystads museums samlingar och består av pärlbroderi, knypplad metallspets och sidenband på en botten av rask (tunt ylletyg med blank yta). Foto: Annhelén Olsson, Läns hemslöjdskonsulent.

Vi såg en buslig ut-
ställning på Fullvorn
i Jönköping

Ingelstad vävad.
Mundstället sydd i
Boonby.

See mycket
Ciller, nämnan
Boonby.

En dräktmässa var anordnad på Kulturen i Lund den 1-8 / 9 2002
I denna deltog även Weibulls Folkivscenter, Åkarp

INGRID GOTTFRIES

Charlotte Weibulls syster är klädd i en gillesdräkt från Färs härad

Förklädet kallas "lupinförklädet". Man har inspirerats av lupinernas vackra färger.
Livkjolen är sydd av grönt ylletyg.

ANNA BERIT NILSSON

Bär en gammal gillesdräkt från TORNA härad

Livkjolen är grön
Förklädet är vävt i rosengång
Bandlisten är vävt i opphämta
Den gröna väskan är daterad 1826

Bilderna är tagna på Dräktmässa i Lund 2002.

GERTRUD LINDVALL

Maka till framlidne silversmeden Lars Lindvall, Ystad
Gertrud bär en gillesdräkt från Ingelstad härad

Gertrud har själv broderat på livkjolen
Hon bär vackra silversmycken som hennes make har tillverkat

Bilderna är tagna på Dräktmässa i Lund 2002

Skändsärter som syddes
av Britt Trägård 1980

Skändsärter som syddes
av kunnigt handverk i
löst o lite grönt i tejp
Pröven har från väst
med mitsalen och ärtel

Skändsärter som syddes
Britt till sin dotter o
särter till.

På väg
till
Bröllopsfest
anno
1850

BRÖLLOPSFEST ANNO 1850

framfört på Bollerup (Österlen) 1989 av Österlens Folkdansgille och Folkdansens Vänner Helsingborg.

PÅ VÄG TILL BRÖLLOPET:

Först kommer spelmännen, sen brudgummen, som rider in på byns finaste häst och allra sist skördefolket åkande i en "sloffavojn" (sluffavagn) dragen av en oxe.

Foto: Ingvar Berg

Bröllop anno 1850

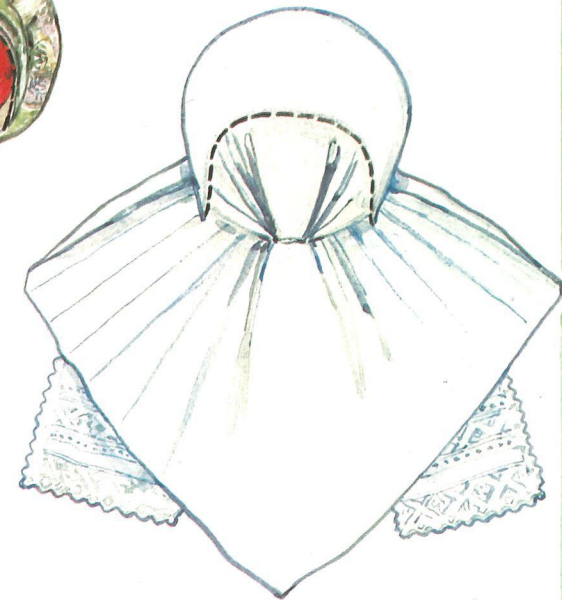

Bruddräkt
ur
KULTURENS SAMLINGAR

från
Ingelstads hed
Valleberga sm

"ÖVERDELSSÄRK" KJOL AV
GROVT LINNELÄRFT ÖVERDEL AV FINARE
LINNE, KRAGE AV BOMULL, KRAGE OCH
ÄRMLINNING PRYDDA MED STOPPHÅLSSÖM OCH SKÅNSK
SPETS. SÄRKEN KNÄPPT MED STOLPKNAPPAR AV
SILVER. "STRUMPORNA" HÄR MÖNSTERSTICKADE I ULL-
GARN, VAR VANLIGTVIS SVARTA.
SKINNSKOR MED PERFORERAD PLÖS,
SIDENROSETT.

"TRÖJA" AV YLLE MED
SPÄNNE, BRÖSTBUCK-
LOR, SÄRKA SÖLL MED
TRILLE - OCH STRIGLA
KORS

SKINNKJOL SK. "RÖEPÄLS"
LIV AV HALVSIDEN MED SIDENBAND OCH
3 PAR SILVERMALJER, KJOL NERTILL AV
YLLE OCH UPPTILL AV SKINN.
SKINNKJOLAR AV DENNA TYP HAR ENDAST
FUNNITS I SÖDRA SKÅNES SLÄTTBYGDER.
I URRINGNINGEN EN PÄRLBRODERAD
"BRÖSTLAPP"

"FLÄCKEKJOL"
EN ÖPPEN LIVKJOL, BARS ÖVER
"PÄLSEN" GÖFFRERAD KJOL
AV YLLE, HALVSIDENLIV MED
SIDENBAND OCH 4 PAR SILVER-
MALJOR. LIKSOM FLÄCKEKJOLEN
ÄR RÖEPÄLSEN EN FOLKLIK
KVARLEVA AV MODEDRÄKTEN
UNDER RENÄSSANSEN.

"PIGLOCK" INFÖR BRÖLLOPET
PRYDD MED SIDENBAND, GALONER
SPETSAR

"KLUT"
AV FIN LINNELÄRFT
MED TRÄDD SPETS. DEN HÖR
TILL DE GIFTA KVINNORNAS
STORA HÖGTIDSDRÄKT OCH
BARS FÖRSTA GÅNGEN AV
BRUDEN PÅ
BRÖLLOPETS
ANDRA DAG.

"LINNEFÖRKLÄDE"
HÄR MED TRÄDD SPETS.
BARS TILL STOR HÖGTID LIKSOM,
BRODERAD "FÖRNINGSDUK"
"BRUDLIST" AV SIDEN (GRÖN)
"SILKEDUK" OFTA EN FÄSTEGÅVA OCH
VÄVD LIST I RÖTT OCH VITT MED
TOFSAR, BRUDBÄLTE MED
SILVERBESLAG BARS AV
RIKA BRUDAR

Ingelstad

Ingelsta d
länad.
Folkskollärare
afred Jacobson
Hedvigsdal.
Mångårig ledare
av barnfolke-
danslaget på
Örtulen 30-40-
50 60 talen - - -

Q
J-79

Mogelstad led.

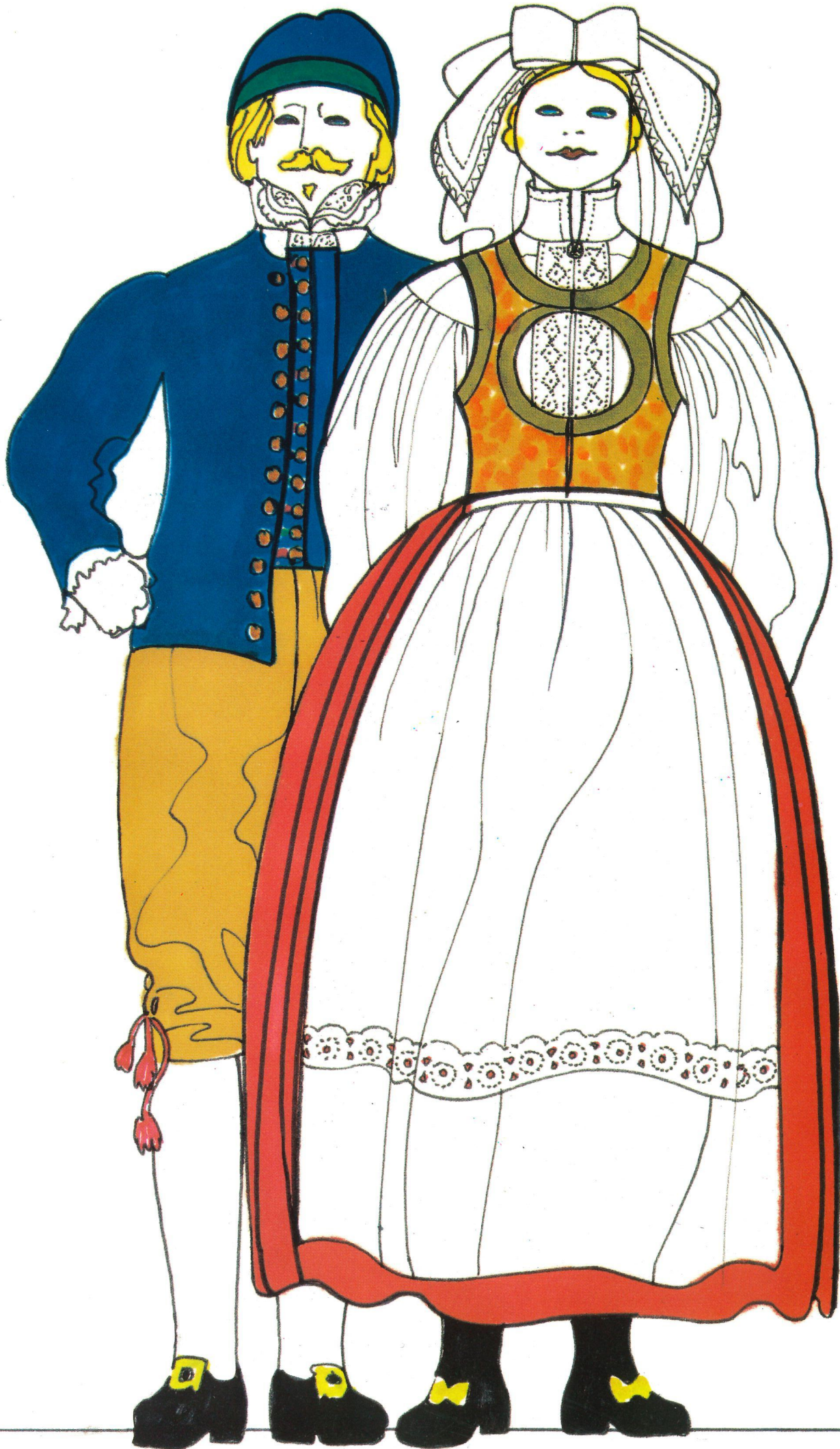

"Jacobson"
i Vallebygd
Skollåsar &
Fochliss -
partant
mudu
30, 40, 50 60
talu.

SKÅNE, Ingelstad

Till slättern gick den ogifta kvinnan
i Ingelstad och Herrestad på 1800-talet i vit rynkesärk med vida ärmar,
hög stärkt krage och blå eller röd klut.
Den lilla gossen bar klänningsliknande kolt, knäppt i ryggen.
Mansdräkten, ett modeplagg från 1600-talet, bars fram till 1850
samtidigt med andra dräkter av senare modepåverkan.

INGELSTAD

ÖSTERLENS MUSEUM i Simrishamn, inrymt i "Hafreborg", ett ståtligt f.d. spannmåls-magasin, har vackra samlingar av fornfynd, folkkonst - möbler, dräkter, vävnader, silver, spetsar etc. - och redskap från slätt och hav.

Glada och charmiga Carin blev Skånes röst i radion

AV
LENNART KJELLGREN

... men bäst av allt ändå
de e att få gå ud o gå
en granner vårväll
me min länge gåsapåg.
Då kan vi båda stå
till dess att natten faller på
och skåda båda över
sundets blåa våg.

● Den här helskånska refrängen sjöngs i början av trettioalet på Casinoteatern i Stockholm av Carin Swensson, en skånsk revyartist i början av karriären och med filmdebut 1932. Teaterns kapellmästare Calle Lindberg, som inte hade minsta skånskt påbrå skrev visan för Carins räkning och lyckades så väl fånga den skånska stämningen att den efterhand blev något av en signaturlmelodi för artisten.

ÄKTA SKÅNING

Carin själv var emellertid äkta skåning, även om hon råkade komma till världen när föräldrarna någon tid omkring 1905 bodde i Göteborg. Fadern, Carl Johan Swensson, uppträdde som underhållare under artistnamnet Sven i Myra. Tillsammans med familjen flyttade han till Helsingborg och därifrån till Malmö. Där växte Carin upp i en miljö med mycket sång och musik, när artistkollegor gästade familjen. Det blev ett svårt slag när Carins mor drabbades av den tidens gissel – lungsot. Vid hennes bortgång utackorderades Carin tillsammans med sin syster till en familj i Lyby, mellanskåne. Myndigheterna tillät inte att fadern såsom varande taskspelare skulle få lov att själv vårda sina barn.

Fosterföräldrarna var hedervärda människor som tog väl hand om sina skyddslingar men efter skolgången blev det att ta plats som piga enligt tidens sed.

I ett teveprogram 1974 be-

rättade Carin om sina upplevelser på en skånsk slättgård i början av tjugotalet. I pigkammaren med vitkalkade väggar innanför tvättstugan bodde hon tillsammans med två andra flickor som hon delade säng med. De hade vardera tio kor att mjölka, och på morgnarna var det lillpigans lott att värma "panntofflorna" till den saltasillen direkt på spisringarna. Till kosthället hörde gröt serverad i ett stort fat där alla doppade med den egna hornskeden.

CASINOTEATERN

Fadern hade vid det laget etablerat sig i Stockholm, och efterhand följde Carin efter och började framträda i olika sammanhang. Efter en längre turné med ett resande teatersällskap sökte hon sig tillbaka till huvudstaden och provade in till Casinoteaterns ensemble. Därmed är vi tillbaka vid utgångspunkten. Det dröjde inte länge för rän recensenterna uppmärksammade den glittrande glada och charmiga aktrisen.

Efter första filmrollen följde en lång rad andra uppgifter.

Carin Swensson charmade publiken under många år, både på scen och i radio.

– Jag var den svenska filmens ständiga piga, sa Carin själv när jag intervjuade henne någon gång i början av sjuttioalet. Det var en sanning med modifikation. Av sammanlagt 56 roller var 15 pigroller enligt filmtextern.

Under trettioalet följde engagemang på Vasen, Södran, Blancheteatern och Folkan. På den sistnämnda teatern var hon med i Karl Gerhards berömda revy Gullregn.

SKILLINGTRYCK

Vid denna tid när skillingtrycksvisor för de flesta var enbart mossiga och omoderna gjorde Carin en insats som säkert många av den äldre generationen har i gott minne. Hon sammanställde och framförde dessa visor i radioprogrammet Den gamla

visboken, oftast tillsammans med Harry Brandelius. Serien som pågick under två, tre år blev mot alla odds en klar succé.

I radio gjorde Carin, som inte glömt bort sin skånska dialekt, också en fin insats för hemprovinsens folkliga kultur när hon läste skånska dikter och noveller på bygdemål. Henrik Wranérs, Nils Ludvigs och Hertha Odemans verk nådde därmed ut till den stora radiopubliken. Märkligt nog gjordes inga större invändningar av folk utanför Skåne. Den tydliga diktionen gjorde att man hade lättare att förstå den i och för sig ganska svåra skånska dialekten.

Carin Swenssons påbrå från fadern gjorde sig påmint när hon under sina folktoppturnéer under 40-talet gär-

na tog upp 90-talets varietésånger på sin repertoar. Dem hade hon lärt sig tidigt av faderns artistkollegor, främst duettisterna Calle och Therese Blomqvist, verksamma i Malmö när seklet var ungt.

PERSONLIG FRAMGÅNG

Mellan varven spelades det in grammofonskivor, mest visor men också en och annan revymelodi. Björkens visa och Korpral Kanon hör kanske till de mest kända och så förstås slagnumret från Södran 1938. Är det så här att vara kär när man är liten? Dess lite spralliga tolkning i revyn beredde kapellmästaren Sune Valdimir en del bekymmer vid inspelningen. Den skulle utföras rytmiskt så att folk kunde dansa till melodin.

– Det var svårt att dämpa ner sig och tygla temperamentet, konstaterade Carin vid vårt samtal långt senare.

Efter de mest intensiva åren som artist kunde Carin Swensson fortsätta med sina visoprogram i ytterligare flera decennier som föreläsare i ABF-regi med turnéer i hela landet. Publiciteten i sådana sammanhang är dock begränsad, och det väckte stor uppmärksamhet när sångerskan 1977 vid 72 års ålder utkom med två nyinspelade grammofonskivor. Man kunde konstatera att rösten hade kvar sin bärighet och tolkningen skedde med samma innerlighet som alltid kännetecknat artistens framtoning. Det blev många lovord i pressen.

En sista framgång för Carin var när hon någon gång på 80-talet engagerades för en roll på Dramaten – Krösa-Maja i Astrid Lindgrens pjäs Emil i Lönneberga. Den passade förstås som hand i handske. Carin såg det också som en stor personlig framgång att hon som underhållningsartist fick lov att uppträda på Kungliga dramatiska teatern.

Denna mångsidiga skånska glädjespridare gick ur tiden 1990.